

ЧЕТВРТА НАСТАВНА ЦЕЛИНА: Конфликт – Правила помажу да се конфликти реше

4.1 Све је у реду! Стварно?

Које проблеме или конфликти уочавамо у нашем одељењу?

4.2 Ево како то ми радимо

Која решења имамо за проблеме?

4.3 Листа идеја

Која решења су по мишљењу већине ученика најбоља?

4.4 Наш уговор о правилима

Како пишемо заједничка правила?

Четврта наставна целина:

Кључни концепт – „Конфликт“ (за основни ниво)

Уводне напомене за наставнике: решавање конфликта у нижим разредима основне школе

Свакодневни школски живот пружа много примера конфликтних ситуација. Већина конфликта темељи се на општим ставовима ученика или на чињеници да нису у стању да се носе с притиском. Ево неколико примера конфликтних ситуација:

- узимање туђих ствари;
- намерно или случајно гурање или додиривање других;
- ученици нервирају једни друге;
- непоштовање одељењских/школских норми у погледу дисциплине, насиље итд;
- не дају мира друговима из одељења;
- малтретирају једни друге;
- озбиљни облици мобинга или физичког/емотивног/сексуалног злостављања.

Стратегије за решавање конфликта које користе ученици основне школе разликују се од оних које користе одрасли. Стратегије се, такође, разликују зависно од узраста ученика. Млађи ученици у решавању конфликта обично примењују стратегије као што су физичка реакција (ударање и сл.), агресивно реаговање, гласне вербалне свађе или траже помоћ од одраслих, напуштају место конфликта, предају се и попуштају, праве се „да се ништа није десило“ или чине симболички гест помирења (рукују се, дају неки поклон, и сл.).

Старији ученици основне школе (узраста од десет година и старији) у решавању конфликта користе другачије, зрелије стратегије као што су разговор, тражење заједничког решења посматрањем ситуације из обе перспективе, одлучивање о томе ко је у праву, те ко је, према томе, „победио“, као и преговарање све док сви укључени у конфликт не буду задовољни решењем.

Стручњаци разликују два главна типа решавања конфликта:

- физичко решавање конфликта;
- једнострано решавање конфликта (када се дете прави да се ништа није десило или покушава да поправи ситуацију неким симболичким гестом или поклоном).
- кооперативно решавање конфликта (самокритичко мишљење или способност да се ситуација сагледа из обе перспективе).

Лекције у овој наставној целини полазе од стратегија решавања конфликта на темељу сазнања развојне психологије. Оне су кључни елемент у настојању да се помогне ученицима да развију способност разумевања како индивидуалних тако и заједничких проблема и конфликта, те да се оспособе да схвате разлику између јавног и приватног добра.

У основној школи конфликти попут набројаних могу избити због инфраструктуре (недовољно простора), пола (односи дечаци – девојчице), заједничког рада (различита брзина рада, различити нивои, итд.), или због друштвеног понашања (упадање неке у реч, и сл.), превелики/прениски захтеви у не баш оптималном градиву. Током ове четири лекције о конфликтима наставник мора бити свестан да решавање ствари које не иду глатко у учионици не може да се обради на само једном часу. Чак и када ученици постигну договор и формулишу заједничка правила понашања и комуникације, проблеми и конфликти се ипак могу поново јавити. Зато су конфликти и решавање конфликта, као и свест о проблемима који се могу јавити у свакодневном школском животу теме којима се мора непрестано бавити. Ученици ће моћи да се идентификују са правилима само ако активно учествују у њиховом доношењу.

Циљ образовања за демократско грађанство је да подстакне развој компетенција из три области. Ова наставна целина има следећи профил компетенција:

Компетенције за		
... политичку анализу и расуђивање	... употребу метода	... политичко одлучивање и деловање
***	***	***

Методе рада ученика

У овој наставној целини ученици ће користити означене методе. Наставник мора да одлучи да ли ће неким или свим ученицима бити потребна додатна припрема да би били у стању да се служе наведеним методама.

- 0 Истраживање (трагање за информацијама) у библиотекама
- 0 Преграживање на интернету
- 0 Интервјуисање и анкетање
- 0 Тумачење слика
- x Рад са мапама ума
- 0 Креирање плаката
- 0 Организовање изложби
- x Планирање и држање презентација
- 0 Припрема графо-фолија и *PowerPoint* презентација
- 0 Писање новинских чланака
- 0 Извођење представа
- x Организација и држање дебата

Четврта наставна целина: Конфликт: општи поглед
Правила помажу да се конфликти реше
Решавање конфликта у нижим разредима основне школе

Назив лекције	Васпитно-образовни циљеви	Задаци	Наставна средства и материјали	Методе
Лекција 1: Све је у реду! Стварно?	Ученици увиђају разлику између јавних и приватних добара идентификовањем и разликовањем проблема које уочавају у свом одељењу.	Ученици записују проблеме (на мапи ума) и разврставају их у категорије заједничких и индивидуалних проблема.	Комадићи папира, оловке, наст. лист „Наш проблем – мој проблем“.	Индивидуални рад, дискусија са целим одељењем.
Лекција 2: Ево како то ми радимо	Ученици разматрају властите механизме решавања конфликта и развијају способност разумевања различитих гледишта, те различитих личности и понашања.	Ученици износе своја мишљења о проблемима и дају предлоге решења.	Флип-чарт табла, оловке.	Групни рад.
Лекција 3: Листа идеја	Ученици уче како да формулишу аргументе у расправи. Увежбавају одмеравање аргумената за и против у дискусији и схватају улогу принципа већине.	Ученици дају своје предлоге решења и праве листу заједничких правила понашања у учионици.	Флип-чарт табла, оловке. Гласачке картице.	Дискусија са целим одељењем.
Лекција 4: Наш уговор о правилима	Ученици постижу заједнички споразум и уче како да се идентификују са заједнички формулисаним договором.	Ученици записују заједничка правила и потписују се на њих. Разматрају механизме контроле и могуће последице непоштовања правила.	Флип-чарт табла, оловке.	Дискусија са целим одељењем.

Лекција 1**Све је у реду! Стварно?****Које проблеме или конфликте уочавамо у нашем одељењу?**

Васпитно-образовни циљеви	Ученици увиђају разлику између јавних и приватних добара идентификовањем и разликовањем проблема које уочавају у свом одељењу.
Задаци	Ученици записују проблеме (на мапи ума) и разврставају их у категорије заједничких и индивидуалних проблема.
Наставна средства и материјали	Комадићи папира, оловке, наст. лист „Наш проблем – мој проблем“.
Методe	Индивидуални рад, дискусија са целим одељењем.

Ток часа

Наставник напише на табли наслов лекције „Све је у реду! Стварно?“ Ученици имају задатак да размисле о свим стварима за које мисле да нису у реду у њиховом одељењу или школи. Наставник треба да скрене пажњу ученицима на различита подручја у којима се проблеми или конфликти могу јавити:

- приликом рада са другим ученицима из одељења;
- између дечака и девојчица;
- када је потребно делити нешто – као што је иста клупа или иста просторија;
- у пријатељству или непријатељству с неким;
- код правила којих се не придржавамо или одбијамо да то чинимо.

Ученици записују све проблеме или конфликте којих се могу сетити на папириће, а затим излазе један по један и лепе их на таблу.

Када сви залепе своје папириће, седају у полукруг испред табле.

Наставник затим наглашава да постоје две различите врсте проблема – индивидуални и заједнички.

Даје примере за обе врсте проблема: на пример, много буке у учионици могао би бити заједнички проблем. Када неко дете огладни за време часа, то је његов лични проблем. Постоје и проблеми који се тичу двоје или троје деце, као на пример недовољно простора на столу/у клупи, или кад се у групи јави завист и љубомора.

Наставник разматра један по један проблем и наводи ученике да их сврстају у одговарајућу категорију. У ту сврху наставник треба да подели простор на табли на 2 дела, са заглављима „заједнички проблеми и конфликти“ и „индивидуални проблеми и конфликти“, а може евентуално додати и трећу категорију („проблеми 2-3 ученика“).

Када ученици разврстају све проблеме и конфликте, наставник отпочиње дискусију о томе који од датих проблема се могу лако решити.

Утврђивање градива/домаћи задатак: На наставни лист „Наш проблем – мој проблем“ записују, самостално или у паровима, нове примере.

Лекција 2

Ево како то ми радимо

Која решења имамо за проблеме?

Васпитно-образовни циљеви	Ученици разматрају властите механизме решавања конфликта и развијају способност разумевања различитих гледишта, те различитих личности и понашања.
Задаци	Ученици износе своја мишљења о проблемима и дају предлоге решења.
Наставна средства и материјали	Флип-чарт табла, оловке.
Методe	Групни рад.

Ток часа

Наставник поново показује листу проблема или конфликта са претходног часа. Ученици седе у четворочланим групама и узимају наставни лист „Наш проблем – мој проблем“ који су у међувремену попунили. Изаберу два проблема или конфликта са листе којима ће се детаљно бавити у оквиру своје групе и за која ће тражити решења.

У следећој фази, ученици разматрају различите идеје за решавање одабраних конфликта или проблема. Бележе *све* предлоге решења и дискутују о њима, те закључују који им предлог највише одговара. Своје резултате (предлоге за два одабрана проблема или конфликта) истичу на једном већем или два мања плаката.

Презентација плаката и разговор о њима одвијају се на следећем, 3. часу.

Лекција 3

Листа идеја

Која решења су по мишљењу већине ученика најбоља?

Васпитно-образовни циљеви	Ученици уче како да формулишу аргументе у расправи. Увежбавају одмеравање аргумената за и против у дискусији и разумеју улогу принципа већине.
Задаци	Ученици дају своје предлоге решења и праве листу заједничких правила понашања у учионици.
Наставна средства и материјали	Флип-чарт табла, оловке. Гласачке картице.
Методе	Дискусија са целим одељењем.

Ток часа

Ученици узимају плакате које су направили на претходном часу и представљају их целом одељењу. Наглашавају која решења проблема или конфликта сматрају најбољима и објашњавају зашто тако мисле.

Након сваке презентације ученици залепе свој плакат на зид.

У одељењу од 25 ученика приближно шест група ће представити своја решења, те ће на тај начин бити разматрано 12 проблема или конфликта. Уколико је то превише, презентација и дискусија се могу спровести током два часа.

Када све групе представе своје идеје, ученици гласају за различита решења. Сваком решењу додељује се број од један до пет (под претпоставком да је за сваки проблем или конфликт понуђено највише пет решења). Да би гласали, ученици добијају картице са бројевима од један до пет. (В. наставни лист "Гласачке картице" који мора унапред бити ископиран и исечен.) Гласају тако што за сваки проблем или конфликт подигну картицу са бројем решења које сматрају најбољим. Наставник броји гласове и утврђује победничко решење. (Алтернатива: гласају групе, пошто њихови чланови обаве интерне консултације.)

Након што оцене све проблеме или конфликте, ученици заједно анализирају резултате и сопствено учешће, као и чињеницу да је о решењу одлучила већина. Оно можда не одговара свима, али је сам начин демократски и одсликава мишљење одељења у целини.

Лекција 4

Наш уговор о правилима

Како пишемо заједничка правила?

Васпитно-образовни циљеви	Ученици постижу заједнички споразум и уче како да се идентификују са заједнички формулисаним договором.
Задаци	Ученици записују заједничка правила и потписују се на њих. Разматрају механизме контроле и могуће последице кршења правила.
Наставна средства и материјали	Флип-чарт табла, оловке.
Методe	Дискусија са целим одељењем.

Ток часа

Од проблема наведених на претходним часовима (укључујући и оне са наставног листа „Наш проблем – мој проблем“) издвајају се – кроз заједничку дискусију – три до четири проблема/конфликта од највећег значаја за читаво одељење (то се може утврдити гласањем, бодовима). У овом тренутку може се појавити и додатни конфликт/проблем од још већег приоритета. У циљу решавања проблема морају се израдити правила – заједнички и на демократски начин. То се може извести путем састављања „уговора о правилима“ који ће на крају сви потписати.

Кроз дискусију са целим одељењем ученици одлучују о томе какав облик ће уговор имати. Да ли ће бити у облику флип-чарт плаката, написан на папиру димензија А4, или увијен као документ (свитак) са печатом? Требало би да се усагласе око облика уговора, а ако је потребно и о томе могу одлучити демократски, већинским гласањем. До коначног уобличавања уговора, ученици могу – у две-три групе – на једном листу формулисати по један дати проблем са решењем. Истакнути напоре, ови листови дају нацрт уговора коју вештији ученици, користећи се њиме као основом, могу преобликовати у завршну верзију.

Ученици могу слободно одлучивати о структури уговора све док поштују следеће критерије:

- За сваки проблем прво се даје наслов (о чему се ту ради?), а затим се испишује решење, евентуално допуњено образложењем или подацима о томе на основу чега се доноси.
- Сва решења о којима је постигнута сагласност записују се у облику изјава.
- Сви ученици потписују уговор испод изјава.
- На уговору стоје место и датум потписивања уговора.

Када је уговор написан и потписан, ученици треба да разговарају о томе шта ће се десити ако неко прекрши неко од правила. Да ли ће сносити последице? Ако хоће, какве ће то последице бити? Како ће се контролисати поштовање правила? Да ли ће то бити дужност свих или само одређених особа? Да ли ће то помоћи или ће бити контра-продуктивно?

Могућа опција: последице кршења правила могу се укључити у уговор (као додатак).